

17. YÜZYIL DİVAN ŞİİRİNDE OSMANLI SOSYAL HAYATININ İZLERİ (CİLT I-II)

Neslihan Koç Keskin (2018), *17. Yüzyıl Divan Şiirinde Osmanlı Sosyal Hayatının İzleri (Cilt I-II)*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, Cilt I -389 s., Cilt II- 353 s., ISBN: 978-605-68488-7-2.

Döne KAYA*

Gazi Türkiyat, Bahar 2021/28: 217-219, DOI: 10.34189/gtd.28.015

“17. Yüzyıl Divan Şiirinde Osmanlı Sosyal Hayatının İzleri” kitabının yazarı Doç. Dr. Neslihan İlknur Koç Keskin, Eski Türk Edebiyatı dalında edebiyat tarihi çalışmalarının yanı sıra ağırlıklı olarak Osmanlı toplumunda çiçek adları, lale şenlikleri, Türk kahvesi gibi Osmanlı toplumunun sosyal hayatından izler taşıyan konular üzerine araştırmalar yapan bir bilim insanıdır. Tanıtımını yaptığımız eserinde de 17. yy.’da sosyo-kültürel değişimlerin ve problemlerin yaşandığı Osmanlı’daki bu değişimleri ve problemleri 1615-1720 yılları arasından seçtiği yetmiş divan üzerinden divan şiirine ne ölçüde yansıdığını tespit etmekle beraber divanlara yansıyan Osmanlı sosyo-kültürel hayat izlerini de beyitlerde bulmak çalışmasının temel iddiasıdır.

Koç Keskin, yetmiş divan inceleyerek oluşturduğu eserde, Osmanlı sosyal hayatını ortaya koymaya çalışmıştır. Yazarın divanlarda tespit ettiği edebî malzemeleri Evliya Çelebi Seyâhatnâmesi’nin İstanbul cildinden, 17. yüzyıl yabancı seyahatname yazarlarından Albertus Bobovius, Claes Ralamb, Jean Baptiste Tavernier, Jean de Thevenot, Joseph Piton de Tournefort, Robert Mantran’ın eserlerinden de ilgili bölümlerinden faydalanması; görsel malzeme olarak, Claes Ralamb tarafından çarşı ressamlarına yaptırılmış kıyafet albümünden seçilen minyatürler ile 1582 ve 1720 yıllarındaki sûr şenliklerinin minyatür ayrıntuları ilgili yerlere yerleştirilmesi eserin değerini artırmaktadır. Ayrıca yazarın bu kaynakları özellikle ön sözünde belirtmesi bu konuda çalışma yapacak bilim insanlarına kolaylık sağlamış, çalışmasının kapsamını genişletmiştir.

Yazar; giriş, on iki bölüm, sonuç ve dizinden oluşan eserinde her bir bölümün alt başlıklarda alfabetik sıralama tercih etmiştir. Özellikle gelenek, inanış, davranış ve uygulamaların tasnifinde öncelik-sonralık, genel-özel vb. birtakım özelliklere göre bir tasnif tercih etmiştir. Numaralandırma tekniğini sadece birinci, ikinci ve üçüncü dereceden başlıklarda kullanmıştır.

---

* Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara / TÜRKİYE. kaya.done@hbu.edu.tr, orcid.org/0000-0002-2138-933X

Osmanlı'nın sosyal hayatının bütünü, divanlardan yola çıkarak ele alan eserlerin toplamı bir elin beş parmağını geçmeyecek kadardır. Böyle olunca bu konu için belli bir tasnif ortaya çıkmamıştır. 17. yüzyılın sosyal hayatını bütünüyle ele almaya çalışan bu eserin tasnifini yazar şu şekilde yapmıştır: Eserin en kapsamlı bölümünü oluşturan "Sosyal Yapılanma" için İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı ve Erol Özbilgen'in Bütün Yönleriyle Osmanlı Âdâb-ı Osmâniyye eserlerinden plan olarak faydalanmış; "Sosyal Hayatta Etkili Olan Gelenek, İnanış, Davranış ve Uygulamalar" adlı ikinci bölüm için halk bilimi öğeleri bakımından zengin olması sebebiyle "köy, kasaba, kent monografisi çalışma planı taslağı"ndan hareket ederek şekillendirmiştir. Bunların yanı sıra geriye kalan dokuz bölüm için "Eğlence Kültürü" "Giyim Kuşam Kültürü" "Sosyal Hayatta Kullanılan Bazı Araç, Alet ve Eşyalar" "Yerleşim Merkezlerinden Manzaralar" "Ekonomik Faaliyetler" "Hastalıklar ve Tedavi Yolları" "Suçlar ve Cezalandırma Yöntemleri" "Spor Faaliyetleri" "Haberleşme ve Ulaşım Araçları" başlıkları ile yazar bir sınıflandırmaya gitmiştir.

17. yüzyıl deneyimsiz padişahların idaresinin yarattığı olumsuzlukların olduğu; Osmanlı yönetici sınıfının yetkinliğinin giderek azaldığı; kaybedilen savaşların, Celâli isyanlarının, ekonomik problemlerin, dinî çatışmaların olduğu buhranlı bir yüzyıl olmuştur. Bu yüzden yazar, Osmanlı'nın siyasî, ekonomik ve sosyo-kültürel durumlarını eserin ana kısmına geçmeden önce vererek divanlarda tespit ettiği edebî malzemelerin anlaşılmasına katkıda bulunmuştur. Eserin dikkat çekici yanlarından biri de ele alınan sosyo-kültürel unsurların ilgili minyatürlerle somutlaştırılmasıdır.

Eserin eleştirilebilecek yönlerinden biri ele alınan özelliklerin (örneğin padişahın tahtta oturması, 17. yüzyılda Celâli isyanlarını bastırmak da padişahın görevlerinden biri olarak sayılması) 17. yüzyıl gibi bir yüzyılın sosyal hayatını ortaya koymaya çalışırken az örneklerle verilmesidir. Ama bu şekli ile bile eserin iki cilde ulaşmış olması neden az örneklerin verildiğini sanırım bizlere açıklıyor. On bir bölümden oluşan eserin alt başlıklarının fazla olması ve bunların sosyal hayatın birçok içeriğini bizlere sunmaya çalışmış olması bu eleştirdiğimiz yönü hiç şüphesiz kapatmaktadır.

Yazar, bölümlerin alt başlıklarında (örneğin "Sosyal Yapılanma" bölümünün alt başlıklarından olan sikke, hutbe, tahti tâc) konu ile ilgili genel açıklama verdikten sonra konunun divanlarda ele alınış şeklini vermiştir. "Tuz ekmek hakkı" deyimini genel olarak "bir iyilik ve aşinalık dolayısıyla kişilerin birbirlerine karşı taşıdıkları sorumluluk hissi" deyimini gibi sosyal hayat için küçük bir ayrıntıyı bile bu eserde öğrenmemiz mümkün.

Koç Keskin, eserin her cildinde kaynaklar ve dizin kısmını ayrı ayrı vermiştir. Bu da eserin iki cildinin ayrı ayrı bir eser de sayılabilesini sağlamıştır. Bu açıdan eser araştırmacılara kullanım kolaylığı sağlamıştır. Yazar, Osmanlı'nın 17. yüzyılın sosyal hayatını aydınlatacak bir eser hazırlayarak sadece edebiyat değil tarih, sosyoloji, ekonomi, din ile uğraşan bilim insanların kullanımına sunmuştur.

“17. Yüzyıl Divan Şiirinde Osmanlı Sosyal Hayatının İzleri” adlı eser, Özge Öztekin, Ömer Özkan’ın çalışmaları gibi Osmanlı’nın sosyal hayatını yüzyıllara göre bütünüyle ele alan sayılı eserlerden biridir. Hem Osmanlı’nın edebiyatını hem de diğer bütün yönlerini aydınlatması bakımından önemlidir. Eski Türk edebiyatı bilim dalının açıklanmamış birçok beytin hakikatini, iç yüzünü görmemizi sağlayacak bu ve benzeri türdeki çalışmalara ihtiyacı vardır.